

Арбитражното споразумение – нови разрешения и нови въпроси

[Адв. Гергана Илиева](#)

В началото на годината беше обнародван Законът за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс (ЗИД на ГПК), с който бяха направени и изменения в Закона за международния търговски арбитраж (ЗМТА). Изменението в ГПК касае арбитражното споразумение и се състои в разширяване на обхвата на неарбитражуемите спорове с цел защита на потребителите. Към споровете, които досега бяха изключени от компетентността на арбитража - такива с предмет вещни права или владение върху недвижим имот, издръжка или правата по трудово правоотношение, вече са добавени и споровете, по които една от страните е потребител по смисъла на § 13, т. 1 от допълнителните разпоредба на Закона за защита на потребителите (ЗЗП). Дефиницията на понятието „потребител“ по ЗЗП включва всяко „физическо лице, което придобива стоки или ползва услуги, които не са предназначени за извършване на търговска или професионална дейност, и всяко физическо лице, което като страна по договор по този закон действа извън рамките на своята търговска или професионална дейност“.

С изменението не е изрично уреден въпросът как то ще се отрази на досегашната практика на банките да включват арбитражно споразумение в договорите за ипотечни кредити с физически лица. Сключването на този вид кредити беше нормативно установено с приемането на Закона за кредитите за недвижими имоти на потребители (обн. ДВ, бр. 59/29.07.2016г., доп. ДВ, бр.97/06.12.2016г.), който подобно на ЗЗП съдържа дефиниция на понятието „потребител“ (§ 1, т. 20 от ДР). Потребител, по смисъла на този закон, е „всяко физическо лице, което при сключването на договор за кредит за недвижим имот действа извън рамките на своята търговска, стопанска или професионална дейност“. Независимо, че изменението в ГПК не препраща към понятието за потребител по смисъла на втория закон, то от съпоставката на двете понятия, може да се направи извод, че споровете по договори за ипотечни кредити с физически лица също са неарбитражуеми и арбитражните решения по такива спорове ще бъдат нищожни.

Изменението в ГПК влиза в сила в срок от три дни от датата на обнародване в Държавен вестник, т.е. на 28.01.2017 г. Започналите до тази дата арбитражни производства се приключват по реда преди изменението, с изключение на производствата по неарбитражуеми спорове, които се прекратяват. Това съответният арбитраж би следвало да направи служебно, без да е необходимо изрично възражение от някоя от страните в

производството. В случай, че арбитражът не прекрати висящо производство по такъв спор, то арбитражното решение ще бъде нищожно.

Нищожността на решението е изрично предвидена с изменението в ЗМТА санкционна последица за разглеждането от арбитраж на неарбитраруем спор.

Друго съществено изменение в ЗМТА, което е свързано с промяната в кръга на споровете, които могат да бъдат решавани от арбитраж, е отпадането на едно от основанията, на които до момента можеше да се иска отмяна на арбитражно решение пред Върховния касационен съд. Отпада възможността за отмяна на арбитражно споразумение с твърдения, че предметът на спора не подлежи на арбитраж или арбитражното решение противоречи на обществения ред на Република България (чл. 47, ал. 1, т. 3 от ЗМТА). Отпадането на първата част от основанията за отмяна – когато предметът на спора не подлежи на арбитраж, може да бъде обяснено със създаването на нова ал. 2 на чл. 47 от закона, в която изрично се предвижда, че арбитражните решения по тези спорове са нищожни. Тук следва да се отбележи, че нищожността на арбитражните решения няма да бъде прогласявана от Върховния касационен съд, а за нея ще следи компетентният съд, до който е подадено искане за издаване на изпълнителен лист въз основа на тези решения. След изменението в ГПК компетентен вече не е Софийски градски съд, а окръжният съд, в района на който е постоянният адрес или седалището на длъжника.

В продължение на темата за отпадането като основание за отмяна на арбитражно решение на противоречието на обществения ред на Република България, следва да се отбележи, че хипотезата не е преуредена с изменението на закона. Нито от мотивите към законопроекта, нито от стенограмите при обсъждането му в Народното събрание става ясна причината за отпадане на възможността да се иска отмяна на арбитражно решение поради противоречие на обществения ред на Република България. Още повече, че по силата на член V, т. 2, б. „б“ от Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения (Нюйоркската Конвенция) признаването и изпълнението на арбитражното решение могат да бъдат отказани, ако компетентният орган на държавата, в която се иска признаването и изпълнението, намери, че признаването или изпълнението на решението ще противоречи на обществения ред на тази държава. В резултат, се стига до нормативно установено положение, при което противоречието на чуждестранно арбитражно решение на обществения ред на Република България ще бъде основание да се откаже признаването и изпълнението на същото от българския съд, но не и основание за отмяна на арбитражно решение по реда и на основанията в ЗМТА. Очакваме въпросът да бъде преуреден нормативно или разрешен в практиката на Върховния касационен съд.